

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Україна),
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна),
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна),
Мозирський державний педагогічний університет імені І.П. Шамякіна (Білорусь),
Вірменський державний педагогічний університет імені Х. Абовяна (Вірменія),
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія),
Телавський державний університет імені Якова Гогобашвілі (Грузія),
Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі (Польща)

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за результатами XVI Міжнародної
науково-практичної конференції,
присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г.С. Сковороди
(14–15 листопада 2019 р., м. Харків)

Харків
2019

М 54

Методологія сучасних наукових досліджень: збірник наукових праць
за результатами XVI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 215-річчю
заснування ХНПУ імені Г. С. Сковороди (14–15 листопада 2019 р., м. Харків) / за заг. ред.
Ю. Д. Бойчука і К. А. Юр'євої — Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. — 253 с.

Мови видання: українська, англійська, білоруська, вірменська, грузинська, російська.

У збірці представлено результати актуальних наукових досліджень вчених – докторантів, викладачів, учителів, вихователів, аспірантів – учасників XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень», присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г.С. Сковороди (Харків, 14–15 листопада 2019 р.) з України, Білорусі, Вірменії, Грузії.

Для наукових працівників, викладачів вищих навчальних закладів, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти.

Усі статті пройшли рецензування, зберігають авторську редакцію. Всю відповідальність за зміст несуть автори.

Редакційна колегія:

Бойчук Ю. — головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, проректор з наукової роботи ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Болбас В. — доктор педагогічних наук, професор Закладу освіти «Мозирський державний педагогічний університет імені І. П. Шамякіна» (Мозир, Білорусь)

Гарібашвілі М. — доктор педагогічних наук, професор, Спікер Представницької ради Телавського державного університету імені Якова Гогобашвілі (Телаві, Грузія)

Гіоргадзе Н. — доктор філологічних наук, асоційований професор, завідувач департаменту грузинської мови Телавського державного університету імені Якова Гогобашвілі (Телаві, Грузія)

Даллакян А. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Джибашвілі О. — кандидат історичних наук, доцент старший науковий співробітник департаменту історії та археології Інституту Ніко Бердзенішвілі, Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Карапетян В. — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки та методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Криштоф С. — заступник головного редактора, кандидат педагогічних наук, директор Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації МОН України (Київ, Україна)

Мосіашвілі А. — доктор історичних наук, асоційований професор, проректор Телавського державного університету імені Якова Гогобашвілі (Телаві, Грузія)

Нахуцрішвілі Н. — кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогічних наук Телавського державного університету імені Якова Гогобашвілі (Телаві, Грузія)

Палієва Т. — кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Закладу освіти «Мозирський державний педагогічний університет імені І. П. Шамякіна» (Мозир, Білорусь)

Саргсян А. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Башкір О. — доктор педагогічних наук, доцент професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, голова ради молодих учених ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Трубчанінов М. — кандидат історичних наук, доцент, начальник наукової частини ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Шоповалова О. — начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Юр'єва К. — доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Янкович О. — доктор педагогічних наук, професор факультету суспільно-філологічних наук Куявсько-Поморської Вищої Школи (Бидгощ, Польща)

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019

© Автори

ЗМІСТ

Танько Т. П., Юр'єва К. А., Тарарак Н. Г. Перспективи створення регіональної системи громадянської та міжкультурної освіти населення на основі курсу «Культура добросусідства»	6
Болбас В. С. Роля гісторыка-педагогічных даследаванняў у сучаснасці	13
Ավանեսյան Ա. Մ. Թիմակազմավորող գործառույթի ընդլայնման հնարավորություններն ավագ դպրոցականների սոցիալ-հոգեբանական թրեյնինգներում	18
Аванесуян А. М. Mechanisms of increasing teambuilding function in social-psychological trainings of high schoolers	
Асташова А. Н. Педагогическая диагностика как способ профессионально-квалификационного продвижения учителя школы і ступени общего среднего образования	23
Астрейко Е. С., Астрейко С. Я., Шахина И. Ю. Показатели и критерии сформированности умений инновационной деятельности у будущих педагогов	27
Бакай С. Ю. Використання емоційно-вольових станів як методів опанування співацької майстерності студентами закладів вищої педагогічної освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта»	31
Белоус А. В. Теоретико-методологические основы исследования творчества Д. Мережковского	36
ბერძენიშვილი ნანა, ბერძენიშვილი ნინკა. განიარაღება ცივი ომის პერიოდში	40
Бердзенішвілі Нана, Бердзенішвілі Нанука. Роззброєння під час «холодної війни»	
Болбас Г. В. Экологичность в системе педагогических понятий	45
Григоренко В. Л. Тренінгові засоби формування професійної мобільності майбутнього вихователя ЗДО в умовах євроінтеграції	48
გურგენიძე თ., თაზახანოვა ტ. რატომ გახდა აქტუალური პედაგოგიური პრაქტიკის კვლევა და რა პრობლემების ახლავს თან მასზე მუშაობას.	53
Gurgenidze T., Tazakhanova T. Why research on pedagogical practice has become topical and what problems accompany working on it	
Давидова М. О. Психолого-педагогічні аспекти формування творчої особистості вихователя	56
Дыгун Е. П. Диагностика ценностей, мотивов и целей учебно-профессиональной деятельности студентов в условиях поликультурного образовательного пространства	60
Єгорова О. В. Сутність дослідницького досвіду майбутнього вчителя	63
ზუბიტაშვილი თ. თბილისის ტურისტული პოტენციალი	65
Зубіташвілі Т. Туристичний потенціал Тбілісі	
Иванова Л. Н. Методы изучения эмоциональных состояний студентов-практикантов	71
Исмаилова Л. В., Силич В. Г. Коммуникативная культура педагога: сущность, структура, проблемы формирования	74
Istomina R. F. Classroom research techniques	78

Седун М. А. Неполная семья как объект социально-педагогической работы	170
Танько А. В. Ф. Глазл: соціально-екологічний підхід до визначення сутності конфлікту	173
Тарарак М. Ю. Развитие идей эстетического воспитания в Германии	177
Тарарак О. В. Актуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземної мови	182
Тіщенко О. М. Варіативна перевірка педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів хореографії	186
Трохимчук А. С. Особенности гендерной социализации детей в условиях семьи и учреждения образования	191
ხმაღაძე ე. როგორ ვასწავლოთ წერა სხსმ მოსწავლეებს	194
Хмаладзе Е. Як навчити писати дітей з особливими освітніми потребами	
Цалко Л. В. Методы изучения межличностного взаимодействия будущих педагогов	199
Чернявська М. В. Арт-терапія у розвитку дітей дошкільного віку як сучасний напрям наукових досліджень	203
Шевченко Н. О. Використання елементів народознавства у практиці сучасних закладів дошкільної освіти	208
Шукашвили В., Хоситашвили М., Микуашвили М. Изучение накопления углеводов (пектиновых веществ и восстанавливаемых сахаров) в грозди винограда в фазе начала созревания	212
Шовкопляс А. Ю. Українська мовна поведінка як основний чинник формування мовної особистості учнів	217
Шуть М. М. Питання підготовки учителя музики нової формації	222
Шуть Т. О. Хоровий клас як простір формування творчої особистості студента	225
Юр'єва К. А., Холтобіна О. У. Розробка системи професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО і вчителів ЗЗСО до громадянської та міжкультурної освіти дітей і молоді на засадах курсу «Культура добросусідства»	230
Яригіна В. В. Експресивні синтаксичні конструкції в сучасних українських проповідях	238

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Європейська інтеграція України обумовила зростання важливості вивчення іноземної мови та зробила іншомовну підготовку студентів однією із найважливіших компонентів вищої освіти. Актуалізацію проблем професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови спричинено інтеграцією нашої держави до Євросоюзу, економічними та суспільними процесами, які тривають в Україні та світі.

Важливим є той факт, що без володіння іноземними мовами майбутньому фахівцю неможливо реалізувати свою соціальну та професійну мобільність. У нашій країні Законом України «Про вищу освіту» та Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті мовна освіта визнана одним із найголовніших складників вищої освіти.

Помітно зросла зацікавленість щодо вивчення іноземних мов, володіння якими стало необхідною складовою особистісної та професійної діяльності людини. Це зумовлює необхідність вдосконалення системи вищої професійної освіти, підвищення рівня підготовки майбутнього вчителя іноземної мови відповідно до потреб сьогодення. Вочевидь, реалізація соціально вагомих можливостей іноземної мови як навчального предмету в великій мірі залежить від професійної компетентності вчителя та його особистісних якостей, загальнокультурної та спеціальної підготовки.

У системі професійних характеристик учителя значимою є його здатність до постійного розвитку та саморозвитку у сучасних соціально-освітніх умовах, що постійно змінюються. Однак аналіз реальної шкільної практики свідчить, що достатньо велика кількість вчителів іноземної мови не мають відповідного професійного рівня. Для таких вчителів потреба в оновленні своїх знань, постійному саморозвитку та самовдосконаленні не стало нормою професійного життя. Отже, таких фахівців готують у педагогічних ЗВО, застосовуючи інформаційно-довідковий підхід. В кращому випадку, випускник факультету іноземних мов добре володіє самою іноземною мовою і вже аж ніяк не володіє технікою професійної передачі цих знань. За таким станом речей у молодого фахівця блокується шлях до професійної, емоційної та культурної самореалізації. Необхідне провадження стратегічно важливих підходів до професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, щоб по-новому організувати процес

професійної підготовки, оцінювати результати педагогічної освіти майбутнього вчителя іноземної мови, тобто компетентність фахівця не стільки якістю знань, навичок, умінь, засобів діяльності, скільки рівнем освіченості, що виявляється в його особистісних характеристиках.

Дослідження в галузі педагогіки й психології що до різних аспектів підготовки майбутніх учителів іноземних мов вказують на те, що питання формування професійно-педагогічної спрямованості є надзвичайно актуальними. Сучасні вимоги до підготовки вчителя висувають необхідність розробки таких умов, методичних прийомів і засобів навчання, які б найбільш ефективно сприяли комплексному вирішенню завдань підготовки майбутніх учителів іноземних мов, формуванню їхньої професійно-педагогічної спрямованості та педагогічної майстерності.

Аналіз професійно-педагогічної літератури переконує, що пошуки у галузі теорії та практики підготовки вчителів іноземної мови є дуже активними (І. Бім, Н. Гальська, Г. Китайгородська, С. Ніколаєва, Е. Пассова та інші дослідники). Проблема якості навчання і підготовки майбутнього вчителя вимагає направленості освітнього процесу на формування готовності випускника до практичної професійно-педагогічної діяльності. Такої думки дотримуються Н. Нічкало, І. Зязюн, О. Кульчицька, С. Сисоєва, також ті науковці, які розвивають концепції інноваційної освіти в професійній підготовці вчителя (О. Пехота, О. Щербак, О. Шестопалюк та ін.). Дослідники В. Беспалько, О. Волченко, М. Євтух, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна, О. Локшина та ін. наголошують на актуальності проблеми удосконалення змісту навчання іноземних мов як однієї із складових загальнокультурного розвитку і професійного становлення майбутнього фахівця. Про потребу розвитку й формування професійно-педагогічної спрямованості підготовки вчителів іноземної мови стверджують Н. Бичкова, Л. Смелякова та інші науковці. Про нагальність проблеми йдеться в документах Ради Європи, а саме в документах проекту Ради Європи «Політика та практика викладання в умовах соціокультурного розмаїття», в якому активну участь приймає Україна. Зокрема, зосереджено увагу на можливі шляхи перетворення міжкультурної освіти у чітко визначену, довготривалу діяльність, що передбачає досягнення поставлених цілей та розробку спільних підходів до процесу професійної підготовки вчительських кадрів, вчителів іноземної мови зокрема.

Ми хочемо наголосити на важливості практичного використання в освітньому процесі професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови таких підходів, які на нашу думку сприяють формуванню морально-вольових принципів, духу антидискримінації, плюралізму, справедливості, мобільності та партнерства; соціальній та професійній адаптації майбутніх вчителів іноземної мови, їхньому професійному становленню у соціокультурному освітньому просторі – що є пріоритетним сьогодні.

Основа професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, що вимагає оновлення, полягає у її спрямуванні на формування соціально важливих якостей особистості майбутнього педагога, на створення і розширення кола його відносин у

навколишньому світі – до суспільства, до учнів, до колег, до самого себе. Реалізація такого процесу можлива на основі застосування сукупності підходів, що мають на меті оволодіння низкою понять, прийомів та засобів, які використовуються під час пізнання та вибудовування соціально-педагогічних основ. Все це являє собою важливу умову побудови вищезгаданого освітнього процесу в системі майбутніх вчителів іноземної мови.

Так, системний підхід дозволяє виділити цілісність побудови освітнього процесу, його сутність, його педагогічну структуру, характерні ознаки, допомагає визначити його об'єктивний напрямок саморозвитку, як єдиного об'єкту, що сприяє досягненню нової якості професійної підготовки.

Варіативно-модельний підхід забезпечує та враховує велику кількість засобів та умов керування освітнім процесом професійної підготовки. Адже засоби та умови детермінують варіативність цілей, змісту, форм та методів особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя іноземної мови. Такий підхід забезпечить гнучкість навчання, особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя іноземної мови, відтак, сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки.

Особистісно-розвиваючий підхід поєднує в одне ціле зміст, методики, технології навчання та особливості особистості студента. Цей підхід спрацьовує на основі принципів самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення, індивідуалізації, вибору, творчості в єдиному освітньому процесі. Особистісно-розвиваючий підхід сприятиме формуванню цих принципів під час фахової підготовки так, щоб вони стали нормою професійної діяльності в майбутньому.

Особистісно-діяльнісний підхід дозволяє розглядати становлення майбутнього вчителя іноземної мови як процес власних надбань соціально-діялісного характеру. Він забезпечить можливість майбутньому вчителю не тільки самому бути готовим до високоякісної професійної діяльності на засадах позитивного ставлення до світу й прийняття інших людей, самостійності й автономності, мотивації, самоактуалізації й самовдосконалення, а й проектувати зазначенні якості на своїх вихованців.

Культуровідповідний підхід має на меті створення єдиного освітнього простору та єдиного інформаційного середовища з урахуванням сучасних соціокультурних потреб, особливої ролі вчителя іноземної мови в реалізації діалогу культур та інтеграції нашої держави у полікультурне суспільство.

Критично-рефлексивний підхід, сутність якого полягає у навчанні майбутніх вчителів іноземної мови мати здатність збирати та аналізувати данні, що стосуються навчального процесу; вміти досліджувати свою професійну здатність, переконання, тощо, своє професійно-особистісне становлення та практичний досвід. Цей підхід передбачає використання отриманої інформації як основи для критичної рефлексії. Результатом такого підходу стає заохочення майбутнього вчителя до переосмислення кожного його дидактичного кроку. Завдяки цьому, майбутніх вчителів матимуть широкі

знання про складові навчального процесу, а значить, іншу професійну свідомість. Вони будуть краще підготовленими до формування особистого професійного судження, дій та прийняття відповідальних професійних рішень.

Кожний з цих підходів представляє собою цінний та необхідний методологічний матеріал, разом вони виступають важливим орієнтиром у формуванні освітнього процесу якісної професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови.

Суттєве значення вище описаних підходів не зводиться лише до педагогічного впливу викладача. Процес професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови має втілювати в себе діяльність викладача і діяльність студента на основі партнерських стосунків. Варто зауважити, що навіть самий досконалий підхід не може дати гарних результатів, якщо не враховувати індивідуальних особливостей студента, його віку, рівня вихованості, конкретної обстановки.

Отже, викладач іноземної мови має бути готовим до роботи з оновленим інтегрованим змістом навчання, до застосування сучасних технологій навчання іноземної мови, до забезпечення варіативності й особистісної орієнтації освітнього процесу та професійного самовдосконалення, до розвитку здібностей і компетентностей, необхідних для соціалізації і самореалізації. Ми вважаємо, що готовність майбутнього фахівця уможливорюється за рахунок послідовного формування професійно-педагогічної спрямованості на всіх етапах фахової підготовки до майбутньої педагогічної діяльності.

Література

1. Локшина О. І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01/ О. І. Локшина. Київ, 2011. 40 с.
2. Лещенко М. П. Сучасна міжнародна педагогічна реальність. Професійна освіта: педагогіка і психологія. *Польсько-український щорічник* / За ред. Т. Левовицкого, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Київ – Ченстохова : Вид-во Академії ім. Я. Длugoша у Ченстохові, 2008. С. 321–326.
3. Бондаревская Е., Кульневич С. Парадигмальный подход к разработке содержания ключевых педагогических компетенций. *Педагогика*. 2004. № 10. С. 23–31.
4. Карпенко О. Психолого-педагогічні механізми професійного становлення соціального працівника. *Вісник Черкаського університету*. 2005. Вип. 73.
5. Мороз Т. О. Формування іншомовної професійної компетентності у процесі підготовки майбутніх фахівців. *Соціум. Наука. Культура* (28–30.01.2014). URL: <https://int-konf.org/ru/2014/sotsium-nauka-kultura-28-30-01-2014-r/699-k-p-n-moroz-t-o-formuvannya-inshomovnoji-profesijnoji-kompetentnosti-u-protsesi-pidgotovki-majbutnikh-fakhivtsiv>